

Başarısız Bir Darbe Girişiminin Otopsisı

Ömer Aslan

Afrika ülkeleri hariç Soğuk Savaş dönemi klasik darbeleri basit olmayan ama ‘basit’ askeri harekâtlardır. Bu tür darbeler gizlice planlanır, hızlı bir şekilde ve askerler tarafından uygulanır ve yasadışı eylemler olarak başlayıp başarılı olduklarında kendi hukuklarını kurarlar. 27 Mayıs cuntası bu nedenle “Harekâta aynı zamanda, baskın şeklinde, etraf aydınlanmadan, gece başlanacak ve güneş doğmadan bütün hedefler ele geçirilecek” planını benimsemişti. En açık örneğini 28 Şubat darbe sürecinde gördüğümüz Soğuk Savaş sonrası ‘ağ’ darbeleri ise sivil görünümlü (aktörleri ve metodu itibarıyla), sürece yayılan ve ‘görünüşte’ meşru psikolojik operasyonları barındırır ve bu nedenle daha sofistike eylemlerdir. 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi ise bu yazarın da kalkışmanın ilk saatlerinde düşündüğünün aksine ve Türkiye’nin darbeleri zorlaştıran tüm yapısal şartlarına (‘yeni medya’, dik duran bir hükümet ve Cumhurbaşkanı, çoğul medya ortamı vb.) rağmen, FETÖ ağı tarafından oldukça iyi planlanmış bir klasik darbeydi. Mevcut durumu eksiklikleri ve sunduğu avantajlarıyla doğru tespit etmek adına söylemeli ki, 15 Temmuz darbe girişimi 1960 ve 1980 darbelerinde olduğu gibi, ilk planlandığı saatte yani saat 03.00’te başlamış olsaydı ‘başarıya’ ulaşma şansı hayli fazlaydı. FETÖ cuntasının darbeyi erkene almak durumunda kalmasıyla birlikte darbeyi bastırarak daha gevşek bir kontra ağın oluşması mümkün oldu. Şu açık ki, darbe girişimi ne kalkışmanın erkene alınmasını sağlayan (çok geç kalmış da olsa) istihbarat uyarısı olmasa engellenebilirdi; ne de istihbari uyarı sonrasında hükümet ve Cumhurbaşkanı dik durmasa, insanlar sokağa dökülme ve medya ortamı darbeye müsait olsa.

En kanlı cunta

FETÖ askeri cuntası yakın tarihimizde gördüğümüz en radikal ve kan dökmeye en hazır cuntaydı. Cuntanın 27 Mayıs cuntasının 1958’de Samet Kuşçu hadisesinde yaptığının aksine, darbe planı sızdıktan sonra bir kısım subayını feda etmeyi de göze alarak kalkışmayı ertelemeyip sürdürmesi Sisi-vari bir katliama girişmeye hazır olduğunu göstermektedir. Bu radikalizmin en büyük nedeni, ordudan ‘siyaset ve toplum-üstü özne’ olduğu algısını alan cuntanın, üyesi oldukları FETÖ’den de seçilmişlik sanrısını kapmalarıdır. FETÖ liderinin konuşmasına da yansıyan bu sanrı, darbeye direnen masum insanların ‘ahmak’ hatta ‘böcek’ olarak görülmesine imkân verdi.

FFETÖ cuntasının radikalliği TRT’de zorla okutulan darbe bildirisinden de açıkça okunabilmektedir. Bu bildiri satır satır incelenmelidir çünkü darbe kodları darbe bildirilerinde yer alır. 1960 ve 1980 darbeleri göz önüne alındığında, Türkiye’de ilk defa bir askeri cunta çok açık bir siyasal, toplumsal, ekonomik ve dini hedefe yöneldi ve onu ‘vatan hainliği’ ile suçladı. Ne 1960 darbe bildirisinde Demokrat Parti’nin veya Menderes’in ne de 1980 darbe bildirisinde herhangi bir kişi veya siyasi partinin ‘vatana ihanetle’ suçlandığı görülür. 1960 bildirisinde cunta “girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir” diyerek darbenin doğrudan bir kesime karşı yapılmadığı izlenimini verme ihtiyacı duymuştu. Evet; 27 Mayıs cuntası darbeden sonra bölündü ve Menderes’in idamına giden süreçte cuntanın bir kısmı doğrudan bir kesimi hedef aldı. Ancak bir kısım cuntacı halen darbenin İnönü-CHP adına yapılmadığını, tarafsız gözükmenin önemli olduğunu düşünüyordu. 1980 darbesi ise doğrudan bir siyasi parti lehine hareket etmedi; siyasal partilerin tamamını hedef

tahtasına yerleştiren darbeciler, ‘vatana ihanet’ gibi bir suçlamaya gitmedi. Bu bakımdan 15 Temmuz darbesine en yakın dűřen darbe girişimi 28 şubat darbe sürecidir ancak 15 Temmuz darbesi 28 şubat zihniyetinin çok daha radikal ve sinsi halini barındırır.

Bildiri çok şey anlatır

Bu noktada neredeyse hiçbir darbe bildirisinin darbeden 1 hafta önce hazırlanmadığını hatırlatmak gerekir. Darbe bildirimleri cuntacıların orduyla, halkla ve dıř aktörlerle ilk iletiřim anı olduėundan kelimeleri özenle seçilir. Cuntanın kendisine ‘Yurtta Sulh Konseyi’ adını vermesi, ulusalcı terminolojiye atıfta bulunması ve uluslararası anlařmalara baėlılık szű vermesi bilinçlidir. Bu durumda vatandařlara bařka haber kaynaklarının kalmadıėı darbe sonrası sabah saatlerinde televizyonlarından ulusalcılık-tonlu bir darbe bildirisi duyurmayı ve darbeye bu açıdan anlık bir meřruiyet kazandırmayı planladılar. Hem ordunun ilk planda darbeye katılmayıp bekleyen kesimleri hem de halkın bir blűmű bu noktada darbenin FETÖ kaynaklı olduėunu bil(e)meyeceėinden Kemalist bir darbe olduėunu sanarak darbeye destek verebileceklerdi. Cunta darbenin dıř boyutunu da çok iyi hesaplamıř gzűkűyor. Ungpakorn’un ifadesiyle “tank liberali” Amerikan çevreleri darbe giriřimi bařarısız olduktan sonra verdikleri tepkiyle bařarılı bir darbeyi Mısır ve 27 Mayıs darbelerinde olduėu gibi ‘iyi darbe’ olarak pazarlamaya hazır olduklarını ortaya koydu. ABD Bařkanı Obama’nın tavrı bir yana, cuntanın ABD ordu istihbaratı ve CIA’den bir řekilde ‘olur’ almıř olması bűyűk ihtimal. Bu arada ABD’nin darbelerde dahli söz konusu olduėunda ilgili her kurumunun, olayın içinde olması gerekmez. ABD diplomasisinin karřı olduėu durumlarda dahi ordu istihbaratı ve CIA bir darbeye destek verebilir. Ordu istihbaratı ve CIA’in desteklediėi ancak Atina’daki Amerikan diplomatlarının mesafeli kaldıėı Yunanistan’da 1967 Albaylar Cuntası darbesi bunun en gűzel örneėidir. Adana’nın ve sonrasında İncirlik űssűnűn Amerikan istihbaratının gnlűnde özel bir yeri olduėu dűřűnűldűėűnde, İncirlik ayaėı olan bir darbe giriřiminin ABD (ordu ve CIA) istihbarat birimlerince yakından takip edilmemiř olma ihtimali oldukça azdır.

Ne yapmalı?

Darbe sonrası yapılması gereken ilk (ve ihmal edilmiş) iř kişlaların askeri planlamalar da göz nűnde bulundurularak İstanbul ve Ankara’da şehir sınırlarının dışına çıkarılması olmalıdır. ‘Tanksız klasik darbe olmaz’ prensibi bilinse ve zırhlı! birlikler bűyűk şehirlerin dışına çıkarılmış olsaydı 15 Temmuz darbe girişimi daha rahat şekilde durdurulabilirdi.

Genelkurmay Başkanlığının Milli Savunma Bakanlığına bağlanması konusunda Cumhurbaşkanı Erdoğan yeni bir öneri getirdi. Genelkurmay’ın MİT ile birlikte Cumhurbaşkanlığına, kuvvet komutanlıklarının ise Milli Savunma Bakanlığına bağlanmasını önerdi. Burada řunu belirtmeli ki, Genelkurmay Başkanlığını Cumhurbaşkanlığına, komutanlıkları ise Savunma Bakanlığına dikey ve formel olarak bağlamanın pek getirisi olmayacaktır. Bu kontrolű Genelkurmay Başkanını Cumhurbaşkanıya bağlamak şeklinde kurmamak gerekir. Kontrol yatay ve reel olmalıdır; yani kaynakları, uzmanlığı ve karizması en az yeni yetkisi nispetinde olacak bir Savunma Bakanlığı sivil műsteřar ve uzmanlarıyla kuvvet komutanlıklarının içine giren kprűler kurarken, aynı şeyin Genelkurmay nezdinde Cumhurbaşkanlığınca yapılması gerekir. Böyle bir sistemde silahlı kuvvetler bűnyesinde yapılacak seminer, konferans ve diğer birçok etkinlik ancak műsteřar ve uzmanların onayı, kontrolű ve denetiminde gerçekleştirilebilecektir.

Analizi Harbiyeli isimli twitter hesabını kullanan kişinin bir komutan (Jandarma Kurmay Albay) olduğu ve adının darbe sonrası Kırşehir Sıkıyönetim Komutanı olarak geçtiği haberi bize yeni dönemde ordu ve medya ilişkisine dair potansiyel bir boyutu hatırlatmaktadır. Buna benzer başka sosyal medya hesapları var mıdır? Suriye veya PKK ile mücadele gibi konularda ordunun içinde reel veya muhtemel cuntacıların kullandığı, hükümet karşıtı başka operasyonel twitter hesapları da olabilir mi? Bu tür hesaplara ne kadar dikkat ediliyor ve ne derece kontrol altında?

Birçok Batılı ‘analist’ Türk ordusunun darbe girişimi sonrasında bölünmüş durumda olduğunu yazdı. Şunu açıkça söylemek gerekir ki ordu 1940’lardan bu yana ‘bölünmüş’ durumda. Ordu 1950’lerde Demokrat Parti’ye destek hususunda, 1960’larda ve 70’lerde 27 Mayıs’ın ideallerinin yarım kaldığı iddiası ve büyüyen anti-Amerikancılık üzerinden, 1980’ler ve 1990’larda 12 Eylül darbesinin ‘ABD’ tarafından siyasal İslam’a yol vermek üzere komuta kademesine sipariş edildiği iddiası üzerinden ve son olarak 2000’lerde AK Parti’ye destek konusunda zaten ‘bölünmüştü.’ Bu bize durumun önemsiz olduğunu değil, ordu içi bu bölünmelerin daha önce de var olduğu ve komuta kademesi sağlam durduğunda ve altını iyi gözlemleyip izlediğinde sorun olmayacağını anlatır. Darbe sonrası ortamda en önemli sorun Ergenekon, Balyoz ve Askeri Casusluk davalarında mağdur edilmiş, şimdi serbest kalan komutanların da orduya dönmesiyle orduda ‘bölünmüşlüğü’n değil, gruplar arasında dengesizliğin ortaya çıkmasıdır. Ordu kısa vadedeki yapısıyla geçmişte olduğu gibi bugün de Türkiye sosyolojisini yansıtmaktan uzak olacaktır. Bunun da tamiri maalesef kısa vadede mümkün gözükmüyor. Balyoz davasından yargılanan Emekli Amiral Semih Çetin de ifade ettiği gibi “AKP iktidarına yakın generaller amirallerin bir kenarda atamalarını beklediği gibi bir durum söz konusu değil.” Bu durum, kısa vadede PKK ile mücadele haricinde, ordunun bir politika enstrümanı olarak kullanılmasını çok zor hale getirirken, uzun vadede ise tarzı itibarıyla farklı ordu müdahalelerine imkân verebilir. Bu ve bu yazıya sığmayan diğer tüm zorluk ve açmazların üstesinden gelmenin yöntemi slogan ve sembol siyaseti değil, rasyonel ve stratejik planlama; içeriği ise en başta ‘ortay düzey yönetici reformu’ olabilir.

STAR – Açık Görüş

31.07.2016